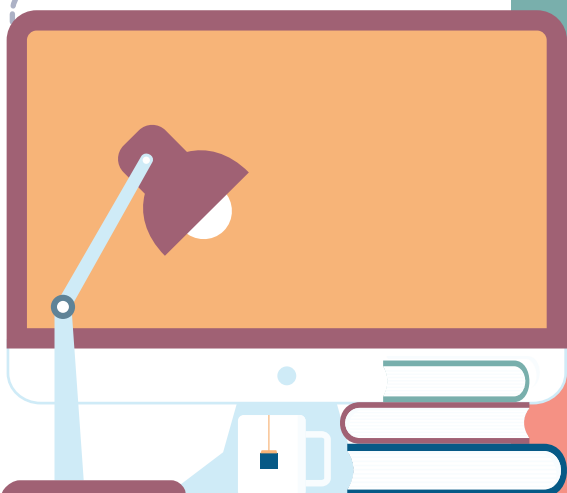
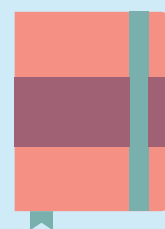
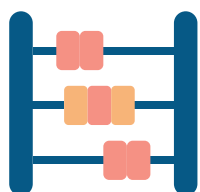

Progreso stebėjimas Vaikystės be smurto link

Požiūrio ir elgesio pokyčių vertinimas
siekiant sustabdyti fizinės bausmės

Leidėjas	Baltijos Jūros Valstybių Tarybos sekretoriatas Slussplan 9, PO Box 2010, 103 11 Stokholmas, Švedija
Autorius	Staffan Janson, kvietinis pediatrijos profesorius, Upsalos universitetas, Švedija
Redaktoriai	Turid Heiberg ir Maria Corbett
Programos partneriai	Baltijos Jūros Valstybių Taryba; Estijos socialinių reikalų ministerija; Suomijos socialinių reikalų ir sveikatos ministerija; Latvijos gerovės ministerija; Lenkijos vaikų teisių ombudsmenas; Švedijos sveikatos ir socialinių reikalų ministerija; ir „Visuotinė iniciatyva dėl visų fizinių bausmių vaikams panaikinimo“ Steven Lucas, Švedijos Uppsalos universiteto docentas; Daja Wenke, vaikų teisių konsultantė; Ekspertų indėlis Andres Aru, Estijos Teisingumo kanclerio biuro vadovas; Ewa Jarosz, Silezijos universiteto profesorė, Katovica, Lenkija; Sauli Hyvarinen, vyriausiasis Vaikų gerovės centro specialistas; Anna Henry, Visuotinės iniciatyvos dėl visų fizinių bausmių vaikams panaikinimo direktorė Bendra autoriai Estija: Joanna Karu, Sirje Rass, Tiina Valvas. Suomija: Prijo Lillsunde ir Tiina Muukkonen. Visuotinė iniciatyva dėl visų fizinių bausmių vaikams panaikinimo: Anna Henry ir Triona Lenihan. Islandija: Heida Bjorg Palmadottir. Airija: Maria Corbett. Latvija: Evita Berke, Liene Kauliņa-Bandere ir Nadina Millere. Lietuva: Aušra Kurienė ir Ieva Braškienė. Malta: Ruth Farrugia. Lenkija: Aneta Mikolajczyk. Švedija: Asa Landberg, Bodil Langberg, Cristina Barbaglia, Hanna Linell, Josefin Michanek, Moa Mannheimer, Pernilla Leviner, Sibel Korkmaz, Simone Ek, Staffan Janson ir Stefan Wiklund. BJVT sekretoriatas: Shawna von Blixen ir Marlene Riedel. Dizainas Myah Design www.myahdesigns.com Kūrybinė grupė Shawna von Blixen ir Marlene Riedel

ISBN: 978-91-985551-6-5

2018

Šį darbą licencijuoja Baltijos Jūros Valstybių Taryba pagal „Creative Commons“ Priskyrimas - Nekomercinis naudojimas - Jokių išvestinių kūrinių 4.0 tarptautinę licenciją. Jei norite peržiūrėti licenciją, apsilankykite <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

Norėtumėte išversti šį leidinį?

Prašome kreiptis į Baltijos Jūros Valstybių Tarybą, jei norite sužinoti daugiau apie formatą, akreditaciją ir autorių teises.

turinys

programa „vaikystė be smurto“	1
--------------------------------------	----------

01

įžanga	3
---------------	----------

1.1 politikos formuotojų poreikis gauti tvirtas ir patikimas žinias	3
---	---

02

apibrėžimai ir apibrėžimų problemos	5
--	----------

2.1 netinkamo elgesio su vaiku apibrėžimas	5
2.2 fizinės bausmės apibrėžimas	5
2.3 psichologinės agresijos apibrėžimas	6
2.4 apibrėžimų problemos	6

03

tyrimų šaltiniai	7
-------------------------	----------

3.1 mirtingumo registrai	7
3.2 ligoninės ir ambulatoriniai registrai	7
3.3 tarnybų registrai ir apgyvendinimas ne namuose	7
3.4 nacionaliniai arba regioniniai pajamų ir socialinės padėties registrai	7
3.5 policijos ataskaitos	8

04

gyventojų apklausos	10
----------------------------	-----------

4.1 tėvų ataskaitos apie požiūrį ir elgesį	10
4.2 konflikto taktikos mastas	10
4.3 netinkamo elgesio paplitimo stebėsenos įrankiai	11
4.4 nuoseklios apklausos	12

05

vaikų asmeninės patirtys	14
---------------------------------	-----------

06

atrankos metodai ir imties dydis	16
---	-----------

07

konkrečios temos	18
-------------------------	-----------

7.1 nepriežiūra	18
7.2 fizinė ir emocinė nepriežiūra	18

08

vaikų seksualinis išnaudojimas	20
---------------------------------------	-----------

09

kultūriniai ir geografiniai šalių skirtumai	21
--	-----------

9.1 pagrįstumo problemos	21
9.2 internetinės apklausos	22

10

etiniai aspektai	24
-------------------------	-----------

10.1 išvados	25
--------------	----

nuorodos	26
-----------------	-----------

programa „vaikystė be smurto“

pakeiskime pasaulį: kad vaikystė be smurto taptų realybe

Nacionalinio įstatymo, draudžiančio vaikų fizinės bausmės bet kurioje aplinkoje, įskaitant namus, priėmimas yra esminis pasiekimas. Tai yra aiškus pranešimas, kad fizinės bausmės yra smurto prieš vaikus forma, kuri jau nebėra nei socialiai priimtina, nei teisiškai leistina. Įsigaliojus draudimui, visuomenės ir valstybės privalo investuoti į veiksmingą jo įgyvendinimą. Visame pasaulyje šalys susiduria su šiuo iššūkiu, o tikslas – panaikinti vaikų fizinės bausmės – dabar įtrauktas tiek į nacionalines, tiek ir regionines darbotvarkes.

Baltijos jūros regionas yra beveik vaikų „fizinių bausmių netaikymo zona“, nes 10 iš 11 regiono šalių jau yra uždraudusios fizinės bausmės visose aplinkose. Švedija buvo pirmoji šalis pasaulyje, kurioje priimtas teisinis draudimas 1979 m.; Suomija (1983 m.), Norvegija (1987 m.), Danija (1997 m.), Latvija (1998 m.), Vokietija (2000 m.), Islandija (2003 m.), Lenkija (2010 m.), Estija (2015 m.) ir Lietuva (2017 m.). Rusijos Federacija teisinio draudimo dar neįvedė.

Baltijos jūros regionas yra įvairialypis. Kai kurios regiono šalys turi beveik 40 metų teisinio draudimo įgyvendinimo patirtį, o kitos tik pradėjo kelionę, siekdamos užtikrinti vaikystę be smurto. Programa „Vaikystė be smurto“ remiasi išskirtiniu įsipareigojimu ir lyderyste, kurią pademonstravo regiono pokyčių kūrėjai. Tai apima politikus, valstybės pareigūnus, paslaugų teikėjus, specialistus, tyrinėtojus, šalininkus, žiniasklaidą ir piliečius, įskaitant vaikus, jaunimą ir tėvus.

Plėtra Baltijos jūros regione parodo, kad galima pakeisti požiūrį ir elgesį, o socialines normas galima transformuoti pozityvaus vaikų auginimo be smurto labui. Įsigaliojus nacionaliniams draudimams, vis daugiau tėvų atsisako naudoti fizinės bausmės auklėjant savo vaikus. Tačiau, nepaisant pasiektos pažangos, per daug vaikų vis dar patiria fizinį ir emocinį smurtą arba žeminantį bei menkinantį elgesį.

Programos „Vaikystė be smurto“ tikslas – skatinti visišką vaikų fizinių bausmių draudimo Baltijos jūros regione įgyvendinimą, daugiašalėms suinteresuotoms šalims bendradarbiaujant, planuojant ir vykdant veiksmus. Veiklos programai vadovauja Baltijos Jūros Valstybių Tarybos sekretoriatas ir ją bendrai finansuoja Europos Komisija. Penkių šalių partneriai remia Baltijos jūros regiono ministerijų ir nacionalinių institucijų sudarytą projektą: Estijos socialinių reikalų ministerija; Suomijos socialinių reikalų ir sveikatos ministerija; Latvijos gerovės ministerija; Lenkijos vaikų teisių ombudsmenas; Švedijos sveikatos ir socialinių reikalų ministerija. „Visuotinė iniciatyva dėl visų fizinių bausmių vaikams panaikinimo“ yra tarptautinis programos partneris.

Programa „Vaikystė be smurto“ parengė rekomendacinio pobūdžio pranešimus ir kampaniją, skirtą tėvams, vaikams, specialistams, šalininkams ir politikos formuotojams. Kiekviename pranešime daugiausia dėmesio skiriama konkrečiai temai; nuoseklus vadovas, draudimo įgyvendinimas namų aplinkoje, pozityvi tėvystė, sąmoningumo skatinimo kampanijos, paslaugų teikimas ir pažangos stebėseną. Be to, kampanija skatina sąmoningumą apie žalingą fizinių bausmių poveikį ir sąmoningumą, kaip svarbu vaikams turėti suaugusius asmenis, kuriais galėtų pasitikėti ir į juos kreiptis. Pranešimai ir kampanija įkvepia ir pateikia rekomendacijas bei praktines priemones, skirtas keisti visuomenę ir vaikystę be smurto paversti realybe. Nors pranešimai grindžiami Baltijos jūros regiono patirtimi, jie perteikia pagrindines idėjas ir išryškina geriausias praktikas, kurios yra svarbios ne tik 11- kai regiono valstybių, bet ir visai Europai bei už jos ribų.

Daugiau informacijos apie pranešimus ir kampaniją galima rasti adresu **www.childrenatrisk.eu/nonviolence**

01

Įžanga

Visos Baltijos jūros regiono valstybės padarė didelę pažangą vaikų teisių srityje. Per pastaruosius dešimtmečius visos šios valstybės, išskyrus Rusiją, uždraudė vaikų fizinės bausmės šeimoje. Nuo 2018 m. pasaulyje nėra kito regiono, pasiekusio panašų progresą. Plėtra atitinka 1989 m. Jungtinių Tautų vaikų teisių konvenciją (JTVTK), 1ypač 19 straipsnį, kuriuo valstybės įpareigojamos imtis visų tinkamų priemonių, kad vaikai būtų apsaugoti nuo smurto ir nepriežiūros. Tai taip pat atitinka JT Darnaus vystymosi tikslus.^{216.2} tikslas siekia sustabdyti prievartą, išnaudojimą, prekybą žmonėmis ir visų formų smurtą bei vaikų kankinimus, o 16.2.1 rodiklis daugiausia dėmesio kreipia į vaikus nuo 1 iki 17 metų santykį, kurie per praėjusį mėnesį patyrė fizinės bausmės ir (arba) psichologinę agresiją.

Šiaurės šalys pirmosios įvedė fizinių bausmių draudimus, todėl šios valstybės turi ilgiausią epidemiologinio stebėjimo patirtį stebint draudimų eigą. Švedija buvo pirmoji šalis, kuri 1979 m. įvedė draudimą, o po metų visoje valstybėje atliko tėvų požiūrio į auklėjimą ir elgesio tyrimą. 1988 m. Suomija atliko pirmąjį tyrimą, kuriame vaikų buvo klausiama apie jų patiriamą netinkamą elgesį.³ Nuo 1960 m. Švedija rinko duomenis apie tėvų požiūrį ir elgesį, susijusį su fizinių bausmių naudojimu, todėl tai yra pradiniai skaičiai, pagal kuriuos galima įvertinti pažangą po 1979 m. draudimo įvedimo.

Pagrindinė išvada yra tokia, kad yra svarbu, jog visos valstybės kuo greičiau nustatytų tokius pradinius duomenis, susijusius su draudimo įvedimu. Tais atvejais, kai yra mažai žinoma apie paplitimą ir kultūrinį požiūrį, kokybiniai interviu tyrimai su tėvais, mokytojais, kitais specialistais ir vaikais yra labai vertingi prieš pradėdant apklausas visoje šalyje. Kokybiniai tyrimai gali padėti nustatyti skirtingas bausmių formas, kurių neapima standartiniai klausimynai apie prievartą prieš vaikus ir nepriežiūrą. Tokia informacija turėtų būti įtraukta į esamus klausimynus, nes priešingu atveju apie dalį prievartos atvejų nebūtų pranešta. Vaikai dažnai gali suteikti informacijos apie nežinomas ar suaugusiųjų nepastebėtas aplinkybes.

Šis pranešimas daugiausia grindžiamas Švedijos patirtimi, tačiau taip pat remiasi tarptautiniais netinkamo elgesio su vaikais epidemiologijos tyrimais. Šiame pranešime aptariami tam tikri netinkamo elgesio tyrimams svarbūs apibrėžimai ir nagrinėjami netinkamo elgesio su vaikais epidemiologijos (stebėjimo) sunkumai ir galimybės. Čia taip pat išryškunami skirtingi

mokslių tyrimų šaltiniai ir konkrečiai aptariami su populiacija susiję tyrimai, kurie paprastai suteikia mums patikimiausius duomenis apie dabartinį netinkamo elgesio paplitimą. Taip pat nagrinėjama keletas specialių temų, susijusių su tyrimų pagrįstumu ir patikimumu. Pagrįstumas parodo, ar matuojamas tikslingas dalykas; o patikimumas parodo, ar pakartotinai atlikti tyrimai tam tikru metu duoda tuos pačius rezultatus. Galiausiai, atsižvelgiama į kai kurias kultūrinius ir etinius klausimus, pastarieji yra ypač svarbūs atliekant tyrimus, kuriuose dalyvauja vaikai ir paaugliai.

1.1 TVIRTŲ IR PATIKIMŲ ŽINIŲ POREIKIS POLITIKOS FORMUOTOJAMS

Šiandien mes turime puikų supratimą apie įvairias netinkamo elgesio su vaikais formas ir tendencijas, bent jau išsivysčiusiose šalyse.^{4,5} Taip pat turime pakankamai žinių apie žalingą fizinių bausmių poveikį vaikų sveikatai ir vystymuisi, apie neigiamas psichologines, somatines ir socialines pasekmes ne tik vaikystėje, bet ir ilgalaikį poveikį tapus suaugusiaisiais ir sulaukus senatvės.^{5,6} Egzistuoja plačiai paplitęs sutarimas, kad norint pažaboti ir mažinti netinkamą elgesį su vaikais svarbu, kad politikos formuotojai būtų informuojami apie problemos apimtį ir ypatybes. Politikos formuotojams taip pat reikia žinoti, ar informacija apie netinkamą elgesį su vaikais pasiekia mokytojus, ligoninių darbuotojus, policijos padalinius, socialines tarnybas ar alternatyvias institucijas ir ar šios institucijos gali reaguoti ir padėti. Politikos formuotojai vykdydami reformas, rengdami mokymus ir skatindami sąmoningumą, taip pat nori žinoti, ar jų reformos keičia pradinę padėtį.⁷

Šiaurės šalių patirtis mažinant smurtą yra tokia – vyriausybės privalo išreikšti aiškų susidomėjimą vaikų teisėmis ir uždrausti fizinės bausmės. Taigi vyriausybės turi pateikti įgyvendinimo priemonių paketą, kad užtikrintų, jog draudimas bus veiksmingai taikomas praktikoje, įskaitant priemones, skirtas rinkti duomenis ir stebėti įgyvendinimo pažangą. Kaip tai galima atlikti praktiškai, priklauso nuo kiekvienos šalies, tačiau epidemiologinį stebėjimą turėtų atlikti nepriklausoma mokslinių tyrimų grupė, turinti aukštus akademinis standartus ir išsamias žinias apie netinkamo elgesio tyrimus.

Visos valstybės gali gauti naudos iš Vaikų ombudsmeno pareigybės, kuris nuolat stebi vaikų teises ir sąlygas. Aktyvus ombudsmenas, palaikantis ryšius su ministerijomis, socialiniais ir medicinos darbuotojais bei nevyriausybinėmis organizacijomis, gali pateikti svarbios informacijos, kai moksliniai tyrimai yra planuojami. Absoliuti prielaida yra ta, kad vyriausybės yra pasirengusios priimti net neigiamus pažangos rezultatus ir imtis tolesnių veiksmų, jei to reikia.

Netinkamo elgesio su vaikais paplitimą įvairiose šalyse ir skirtingose vaikų ir šeimų grupėse buvo sunku įvertinti ir palyginti. JT tai nurodė savo 2006 m. Pasaulinėje ataskaitoje dėl smurto prieš vaikus.³ Didelės dažnumo ir paplitimo svyravimo priežastys labai skiriasi, apima netinkamo elgesio skirtingus apibrėžimus, naudojamų šaltinių kokybę, nevienodus apklausų sudarymo būdus ir pagrįstumo problemas. Didelė paplitimo skirtumų dalis lieka nepaaiškinta, manoma, kad kai kurie gali būti dėl metodologinių artefaktų. Reikia siekti bendrų netinkamo elgesio apibrėžimų ir dirbti su tipiniais pavyzdžiais.

Netinkamo elgesio su vaikais tyrimai taip pat turi tam tikrų sunkumų, palyginus su daugeliu kitų epidemiologinių tyrimų sričių, nes smurtautojai retai pripažįsta savo veiksmus net ir anoniminėse apklausoje, o kai kurios aukos negali apibūdinti, kas įvyko dėl jauno amžiaus, sunkių smegenų sužalojimų ar nenoro įvardyti smurtautojų, kadangi yra nuo jų priklausomi.

PAGRINDINĖS IDĖJOS

- Pagal Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją ir darnaus vystymosi tikslus, kiekvienos valstybės pareiga yra atlikti netinkamo elgesio su vaikais tyrimus.
- Politikos formuotojams reikia svarių ir patikimų duomenų dėl prevencijos ir intervencijų.
- Pagrindiniai duomenys, susiję su fizinių bausmių draudimo įvedimu, yra labai svarbūs.
- Turėtų būti naudojamos tik patvirtintos priemonės.

02

apibrėžimai ir apibrėžimų problemos

Netinkamo elgesio su vaikais apibrėžimai buvo sunkiai pritaikomi visuotinai, kadangi egzistuoja skirtingi standartai žiūrint iš teisinių, mokslinių tyrimų ir klinikinių perspektyvų. Teisiniai apibrėžimai grindžiami kultūrinėmis ir socialinėmis normomis, kurios trukdo nuosekliam požiūriui visose kultūrose ir geografinėse srityse.

Netinkamo elgesio apibrėžimai epidemiologiniu požiūriu paprastai yra platesni nei teisiniai apibrėžimai, bet jie taip pat pateikia objektyvius bandymus įgyvendinti netinkamo elgesio veiksmus. 7 Kadangi Baltijos jūros regiono šalys glaudžiai bendradarbiavo dėl netinkamo elgesio apimties (projektuose su Baltijos jūros valstybių taryba ir PSO Europa), turėtų būti lengviau nei daugelyje kitų pasaulio dalių susitarti dėl apibrėžimų, būtinų kvalifikuotai stebėti vykstančią pažangą. Įvedus fizinių bausmių draudimą, valstybės dažnai domisi fizinio smurto šeimose dažnumo stebėjimo galimybe. Moksliniai tyrimai ir pastarųjų dešimtmečių patirtis mus išmokė, kad fizinės bausmės dažnai yra poliviktimizacijos dalis.⁴ Todėl, jei įmanoma, reikėtų stengtis stebėti įvairių netinkamo elgesio formų raidą. Kaip matyti toliau, Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) taip pat turi platų netinkamo elgesio su vaikais apibrėžimą.

2.1 NETINKAMO ELGESIO SU VAIKAIS APIBRĖŽIMAS

Netinkamo elgesio su vaikais apibrėžimai paprastai apima fizinę ir seksualinę prievartą, netinkamą emocinį elgesį, artimų partnerių smurtą ir suaugusio asmens, nuo kurio priklauso jaunesnis nei 18 m. vaikas, nepriežiūrą.

PSO netinkamo elgesio su vaikais apibrėžimas yra toks: 9

Netinkamas elgesys su vaikais apima visų rūšių netinkamą fizinį ir (arba) emocinį elgesį, seksualinę prievartą, nepriežiūrą, aplaidumą ir komercinį ar kitokį išnaudojimą, dėl kurio vaiko sveikatai, išlikimui, vystymuisi ar orumui išskyla ar gali iškilti žala atsakomybės, pasitikėjimo ar galios santykių kontekste.

Apibrėžimuose neaptariama, ar netinkamas elgesys buvo tyčinis, ar ne, nes tai sukeltų keletą problemų. Paprastai neįmanoma apibrėžti, ar atlikti veiksmai buvo suplanuotos bausmės dalis, ar tai buvo staigus, neplanuotas, sunkių pasekmių turintis pykčio protrūkis. Apibrėžimuose taip pat neatsižvelgiama į tai, ar fizinės bausmės yra socialiai ar kultūriškai priimtinos. Nors praktiniame darbe su vaikais būtinas tam tikras kultūrinių papročių supratimas, tai neturėtų būti apibrėžimų dalis, kuriais remiamasi vykdant dažnumo ir paplitimo tyrimus. Dažnumo ir paplitimo problemos turės didelės įtakos lyginant šalis, ypač kai tyrimai grindžiami institucijų ir policijos ataskaitomis. Apie fizinių, netgi sunkių, bausmių naudojimą, nebus pranešta socialinėms tarnyboms ar policijai, jei jos yra laikomos tėvų teisių dalimi. Tai yra viena iš priežasčių, kodėl vaikų ir paauglių apklausos yra ypač svarbios.

2.2 FIZINIŲ BAUSMIŲ APIBRĖŽIMAS

JT fizinių bausmių apibrėžimas, vadinamųjų kūno bausmių, yra toks:

Bet koks fizinis veiksmas naudojamas skausmui ar diskomfortui, net ir nedideliu sukelti. Apima tokius veiksmus kaip kratymas, trenkimas ar pliaukštelėjimas per plaštaką, ranką ar koją, trenkimas ar pliaukštelėjimas per užpakalį ar kitą kūno vietą kietu daiktu, trenkimas ar pliaukštelėjimas per veidą, galvą ar ausis bei nuolatinis trankymas ar mušimas.

Priešingai nei netinkamo elgesio apibrėžimas, pastarasis apima ketinimą.

2.3 PSICHOLOGINĖS AGRESIJOS APIBRĖŽIMAS

Psichologinė agresija apibrėžiama kaip žodiniai užgauliojimai, tokie kaip šaukimas, rėkimas ar klykimas, taip pat vaiko vadinimas įžeidžiančiais vardais, tokiais kaip „kvailys“ ar „tinginys“.

Žodyną su JT šioje srityje priimtais naudoti apibrėžimais galima rasti JT „INSPIRE“ vadove; Rodiklių gairės ir rezultatų sistema nuo 2018 m. 9 Nepriežiūros apibrėžimas yra konkrečiai aptartas šio pranešimo 7.1 skyriuje.

2.4 APIBRĖŽIMŲ PROBLEMOS

Tėvų nuostatų ir elgesio apklausos dažnai susiduria su šiomis problemomis:

- Kai kurie gyventojai yra nubrėžę aiškią liniją tarp griežtos tėvystės ir fizinių bausmių. Tai yra esminis dalykas siekiant suprasti netinkamą elgesį, ir tikėtini duomenų, nustatančių netinkamo elgesio su vaikais dažnumą ir paplitimą, apribojimai, t. y. kaip dažnai su vaiku yra elgiamasi netinkamai tam tikru momentu, ir atvirkščiai.
- Ar kai kurie tyrėjai užfiksuoja tik sunkius netinkamo elgesio atvejus, bet ne tuos, kuriuos jie laikytų švelniomis elgesio koregavimo formomis, kaip pliaukštelėjimas per galvą ar mušimas per sėdmenis?
- Ar tam tikrame regione visi tėvai pateiks tuos pačius atsakymus į specialius klausimus, ar jie kai kuriuos klausimus laikys netinkamais ar net provokuojančiais prieš jų vaikų auginimo stilių? Ar mažumų nariai (pavyzdžiui, imigrantai ar religinių grupių nariai) mano, kad vaikystės etapas apima visus asmenis iki 18 metų amžiaus? Pavyzdžiui, ar tėvai leistų savo dukrai tuoktis esant jauno amžiaus?

- Jei vienas iš tėvų baudžia savo vaiką norėdamas užkirsti kelią vaiko savęs žalojimuisi ar kitų žalojimui – tai laikoma netinkamu elgesiu ar ne? Šiaurės Europoje, ypač Šiaurės šalyse, apie tokį elgesį paprastai pranešama kaip apie fizinių bausmių naudojimą.

Kitos apibrėžimų problemos apima tai, kaip apibrėžiama psichologinė prievarta, seksualinis smurtas, nepriežiūra (pasyvi ir aktyvi), pažeminimas, tapimas smurto liudininku, pavienis ar pakartotinis smurto atvejis bei dauginis smurtas. Geriausias, bet ne puikiausias, būdas įveikti šias problemas yra leisti vaikams patiems atsakyti į labai konkrečius klausimus apie netinkamą elgesį, atskirai nuo klausimų apie požiūrį.s.

PAGRINDINĖS IDĖJOS

Naudoti tarptautiniu mastu pripažintus apibrėžimus, kaip tuos, kurie pateikti JT dokumente INSPIRE.

03

tyrimų šaltiniai

3.1 MIRTIES REGISTRAI

Sunkios netinkamo elgesio formos kartais baigiasi vaikų mirtimi. Paprastai išsivysčiusiose šalyse mirties registrai yra kokybiški, tačiau gali būti įregistruota tik viena pagrindinė diagnozė be jokių gretutinių diagnozių. Tai ypač sudėtinga tiriant aplinkybes ir kitas galimas prielaidas vaiko nužudymo atvejais, nes iš pagrindinės diagnozės galima sužinoti tik sužalojimo būdą, o gretutinės diagnozės galėtų suteikti svarbią informaciją apie priežastis, sukėlusias mirtį. Tokiomis aplinkybėmis tyrėjas neturi jokios kitos išeities, kaip perskaityti kiekvieną atskiro paciento medicininį įrašą, kad būtų surinkti reikiami duomenys. Keliose Vakarų pasaulio šalyse specialios Vaikų mirties peržiūros grupės tikrina kiekvieną vaiko mirties atvejį, įskaitant atvejus, kai žmogžudystė buvo įtariama ar įrodyta, arba atveju, kai tiksli diagnozė nebuvo nustatyta.^{10,11}

Švedija jau seniai turi nuolatinį gyventojų registrą, pagrįstą unikaliu asmens identifikavimo numeriu, kuris naudojamas visiems oficialiems tikslams. Pavyzdžiui, ankstesni vaiko gerovės sistemoje dalyvavusių vaikų mirties ir pasekmių psichinei sveikatai tyrimai nacionaliniu lygmeniu davė gilesnį supratimą apie traumų vaikams pasireiškimus ir netinkamo elgesio poveikį,¹² ir neseniai atliktas tyrimas parodė, kad netikėtai didelis kūdikių mirčių skaičius buvo su netiksliai nustatyta diagnoze arba apie jas buvo pranešta be diagnozės.¹³

3.2 LIGONINIŲ IR AMBULATORINIAI REGISTRAI

Paprastai ligoninių registrai yra kokybiškesni nei ambulatoriniai, jei pastarieji iš viso egzistuoja. Prieš naudojantis bet kokiais sveikatos sistemos registrais, reikia patikrinti jų kokybę ir išsamumą kartu su atitinkamomis nacionalinėmis ar regioninėmis institucijomis. Tokioje šalyje kaip Švedija ligoninių registrai dešimtmečius buvo labai aukštos kokybės. Tačiau perėjimas nuo TLK-9 prie TLK-10 (Tarptautinių ligų kodų) buvo pradėtas palaipsniui 1990 m. pabaigoje, todėl ilgainiui tapo sunku palyginti tam tikras diagnozes. Kitos šalys TLK-10 įvedė vėliau, todėl svarbu žinoti, kada šis pokytis įvyko lyginamuosiuose tyrimuose dalyvaujančiose šalyse.

Nenoras registruoti netinkamo elgesio sukeltą diagnozę, nebent sveikatos priežiūros personalas yra įsitikinęs, kad vaikas buvo išnaudojamas, vėlgi apsunkina registro apie prievartos prieš vaikus naudojimą tyrimus. Netinkamo elgesio sukeltos

diagnozės gali būti tikslesnės tokiose šalyse kaip Nyderlandai, kur nėra privaloma teikti ataskaitas socialinėms tarnyboms ir kur dirba plataus profilio Prievartos prieš vaikus ir nepriežiūros grupės, siekiančios savanoriškai padėti šeimoms. Įvairių Vakarų šalių ligoninių duomenys parodė, kad netinkamo elgesio sukeltų sužalojimų ar mirties atvejų nesumažėjo.¹⁴

3.3 TARNYBŲ REGISTRAI

IR APGYVENDINIMAS NE NAMUOSE

Tarnybų registrai labai skiriasi įvairiose šalyse – tiek jų apimtis, tiek turinys.⁵ Didžiulė problema, kad socialinių paslaugų registrai gali apimti visą šalį, tačiau dažnai jie būna tik regioniniai arba vietiniai. Kai kuriuos registrus gali tvarkyti netgi privačios įstaigos. Prieš dirbant su tokiais registrais reikia patikrinti jų kokybę, apimtį ir jų duomenų išsamumą. Tokių duomenų apdorojimas paprastai neatskleidžia tikrojo paplitimo masto, tačiau rezultatai gali būti labai svarbūs asmenims, priimančioms sprendimus. Tokios organizacijos gali apimti bendruomenines institucijas, susijusias su vaikais, pavyzdžiui, mokyklas, psichikos sveikatos įstaigas, nevyriausybinės organizacijos ir vaikų apsaugos tarnybas. Gali būti svarbu palyginti agentūrų registruojamą duomenis su pranešimų apie smurtavimą duomenimis, nes gali būti užregistruoti prievartos atvejai, apie kuriuos buvo nepranešta daugelį metų.

Kita pagrindinė tarnybų ir policijos registruojamų problema yra ta, kad apie daugelį prievartos ar nepriežiūros atvejų niekada nepranešama ar jie neužregistruojami. Apskaičiuota, kad nuo 50 iki 80 procentų visų netinkamo elgesio aukų vaikų apsaugos tarnyboms lieka nežinomos. Egzistuoja dideli skirtumai net tarp kaimyninių šalių. Pavyzdžiui, įrodytų fizinės prievartos atvejų Kanadoje yra du su puse karto daugiau nei Jungtinėse Valstijose.¹⁵

3.4 NACIONALINIAI ARBA REGIONINIAI PAJAMŲ

IR SOCIALINĖS PADĖTIES REGISTRAI

Nacionaliniai arba regioniniai pajamų ir socialinės padėties registrai naudojami tirti socialiniam pasiskirstymui, susijusiam su prievarta didesnėje gyventojų grupėje. Šalyse, kuriose kiekvienas asmuo turi unikalų asmens tapatybės numerį, yra gana lengva susieti skirtingus registrus – tai leidžia atlikti didelę kompleksinių tyrimų klausimų analizę. Prieš pradėdant registruojamą nagrinėjimą reikėtų patikrinti:

- Ar yra unikalūs asmens identifikavimo numeriai;
- Ar registruojamos skirtingos prievartos formos;
- Ar skiriasi skirtingų registrų duomenų kokybė;
- Ar ir kada buvo pakeista duomenų registravimo tvarka;
- Ar tam tikros žmonių grupės nėra įtrauktos į registrus arba jos praleistos.

3.5 POLICIJOS ATASKAITOS

Policijos ataskaitos apie netinkamą elgesį su vaikais labai priklauso nuo nacionalinių įstatymų ir esamų nutarimų, apie kokio rimtumo atvejus turi būti pranešama. Naudojant tokius duomenis reikia atsižvelgti į šiuos faktus ir į tai, kaip policija tvarko ataskaitų sistemą. Nuo 1980 m. Šiaurės šalyse visi specialistai, dirbantys su vaikais, yra įgalioti pranešti socialinėms tarnyboms ne tik apie akivaizdžius netinkamo elgesio atvejus, bet ir apie įtariamus prievartos prieš vaikus ir nepriežiūros atvejus. Tuomet socialinės tarnybos privalo pranešti policijai apie tuos atvejus, kai yra pagrindo manyti, kad buvo padarytas nusikaltimas.

Suomijoje reikia pranešti tiek socialinėms tarnyboms, tiek policijai. Jei visos šalys privalėtų pranešti apie neteisėtus veiksmus ir vienodai tvarkytų ataskaitas, būtų įmanoma atlikti tarptautinius palyginimus. Tačiau netgi tarp Europos šalių egzistuoja dideli skirtumai.

Švedijoje policijos pranešimų apie netinkamą elgesį su vaikais nuolat daugėja ir per pastaruosius dešimtmečius pranešta apie daugybę nepriežiūros atvejų, galbūt dėl specialistų, nepriklausančių socialinėms tarnyboms, tiesioginių ataskaitų (nukreipimų į atitinkamas institucijas). Todėl žmogus iš šalies gali manyti, kad netinkamas elgesys su vaikais yra labiau paplitęs Švedijoje nei kitose šalyse, tačiau vaikų apklausos parodė, kad iš tikrųjų yra priešingai.¹⁶ Taigi didėjantis policijos ataskaitų skaičius gali rodyti padaugėjusius netinkamo elgesio atvejus arba išaugusį supratimą apie nedidelius prievartos ar aplaidumo atvejus. Du būdai, kaip patikrinti padidėjusio ataskaitų skaičiaus priežastį, yra kruopščiai ištirti mirčių registrus ir ligoninių žurnalus. Tais atvejais, kai nėra jokių požymių, kad būtų padidėjęs mirtingumas ar padaugėję sužalojimų dėl fizinių bausmių naudojimo, labiausiai tikėtina priežastis, dėl kurios padidėja pranešimų skaičius policijai yra išaugęs sąmoningumas.

PAGRINDINĖS IDĖJOS

- Prieš pradėdant registracijos tyrimus reikėtų patikrinti jų apimtį ir diagnostinį tikslumą.
- Ligoninių ir tarnybų registruose dažniausiai užregistruota mažiau netinkamo elgesio atvejų nei pateiktuose savarankiškuose pranešimuose.
- Pranešimų socialinėms tarnyboms ir policijai kiekis labai priklauso nuo to, ar specialistams privaloma teikti pranešimus, ar ne.
- Mirties registruose gali būti neužfiksuoti mažų vaikų nužudymai. Reikėtų apsvarstyti galimybę sukurti kelių sričių specialistus, apimančias Vaikų mirties peržiūros grupes.

04

gyventojų apklauros

4.1 TĖVŲ ATASKAITOS APIE NUOSTATAS IR ELGESĮ

Nuorodos į tėvų ataskaitas šiame pranešime reiškia, kad tėvai atsakė į nuasmenintus arba anoniminius klausimynus (apklausas). Klausimynai paprastai nėra visiškai anonimiški, nes tyrėjai turi siųsti priminimus, tuo atveju, jei jie negauna jokių atsakymų. Užbaigus apklausą, atsakymams suteikiamas tam tikras skaičius ir visi vardai yra nuasmeninami. Ta pati procedūra taikoma, jei klausimynai naudojami vaikams ir paaugliams apklausti.

Dauguma ankstesnių gyventojų apklausų buvo naudojamos apklausti suaugusiuosius, patyrusius netinkamą elgesį, kai buvo vaikai, per telefoninius pokalbius arba paštu siųstas anketas. Kaip žinoma iš visų retrospektyvinių tyrimų, suaugusių dalyvių atsakymams įtaką daro atminties šališkumas, atspindintis tai, kas galėjo įvykti prieš dešimtmečius, o ne dabartinę situaciją. Kita vertus, paauglių pildomi savarankiški pranešimai suteikia problemai daugiau dabarties požiūrio, o respondentų prisiminimai yra mažiau paveikti ilgojo laikotarpio.⁷ Trūkumas gali būti tas, kad paaugliai yra per daug arti įvykių, kad žvelgtų iš objektyvios perspektyvos.

Neseniai sistemingai apžvelgus netinkamo elgesio vaikystėje vertinimus gyventojų reprezentacinėse studijose nuo 1990 m.¹⁵ aptariamos kelios svarbios su gyventojų apklausomis susijusios temos. Jose teigiama, kad priežastingumas (kas yra priežastis ir kas yra pasekmė) negali būti nustatomas iš atrankinių grupių tyrimų, net jei logiškai tai atrodo pagrįsta. Vis dėlto neseniai buvo teigiama, kad reprezentatyvi bendruomeninė apklausa svarbi siekiant suprasti netinkamą elgesį su vaikais. Tokios apklauros leidžia ištirti atitinkamas pasekmes sveikatai, kurios gali būti neįrašytos administracinėse medicinos ir socialinių paslaugų duomenų bazėse. Be to, tokie tyrimai leidžia nagrinėti tokius klausimus, kuriuos sunku spręsti apklausiant vaikus dėl etinių ir atskaitomybės reikalavimų. Tačiau gyventojų imtys paprastai turi trūkumų, nes apsiriboja tik asmenimis, turinčiais nuolatinį adresą, ir nepasiekia asmenų, esančių kalėjimuose ar kitose įstaigose; ar kitų socialiai atskirtųjų grupių. Todėl galime praleisti socialiai atstumtųjų grupes, su kurių nariais vaikystėje galėjo būti netinkamai elgiamasi. Ši atskirtis gali

nepakankamai įvertinti tikrąjį netinkamo elgesio dažnumą, kaip ir teigti esant silpniesiems ryšiams tarp netinkamo elgesio ir nepageidaujamų rezultatų.

4.2 KONFLIKTO TAKTIKOS MASTAS

Viena iš žinomiausių tėvams skirtų apklausos priemonių yra Konflikto taktikos skalė (KTS), kuri nuo jos sukūrimo 1970 m. yra nuolat peržiūrima ir tobulinama.¹⁷ Tai:

- Yra šiuo metu pasaulyje labiausiai priimtina ir naudojama smurtą tarp asmenų matuojanti skalė Tėvų ir vaikų santykiams (auklėjimui) vertinti yra taikoma specifinė skalė.
- Pradedama nuo prielaidos, kad konfliktai yra neišvengiami ir klausama apie konfliktų sprendimo būdus, pradedant žodiniu susitarimu ir baigiant sunkiu smurtu. Įrodyta, kad sistema tinkamai veikia, kai klausama neprovokuojančių klausimų ir po truputį einama prie klausimų apie uždraustas temas ar keliančių stiprias emocijas.
- Yra smurtinių veiksmų kiekybinis įvertinimas nuo nulio iki daugiau nei 10 kartų per metus.
- Neklausama apie nuostatas ir emocijas, susijusias su konflikto sprendimo technikomis.
- Gali būti vykdoma kaip asmeninis pokalbis, pokalbis telefonu arba naudojami klausimynai.

Skalė buvo kritikuojama už tai, kad nesusieja smurto su daugeliu kitų aplinkybių, tokių kaip šeimos gyvenimo sąlygos, ekonomika ir izoliacija. Joje yra keletas klausimų apie nepriežiūrą, emocinę prievartą, bet nėra apie seksualinę prievartą. Tačiau kiekviena šalis (arba tiriančioji institucija) gali įtraukti tokius klausimus. Taip daroma Švedijoje nuo 2000 m., nes socialiniai ir ekonominiai skirtumai yra akivaizdūs net ir gerovės šalyje. Švedijoje matėme, kad santykinis skurdas yra svarbus veiksnys dėl padidėjusio smurto šeimoje.

Nors retrospektyviuose savarankiškai pildomuose pranešimuose paprastai pateikiama išsamesnė informacija apie netinkamą elgesį nei administracinėse ataskaitose, empiriškai buvo įrodyta, kad retrospektyviuose savarankiškai pildomuose pranešimuose gali būti praleisti smurtiniai incidentai, apie kuriuos buvo oficialiai pranešta. Priežastis gali būti ta, kad žmonės susilaiko nuo nemalonių prisiminimų.

Pasikliaujant vieninteliu metodu, kuriuo siekiama nustatyti netinkamo elgesio patirtį vaikystėje, dažnai nepastebima daugelio atvejų. Maksimalus (didžiausias) netinkamo elgesio atvejų skaičius paprastai nustatomas naudojant turimų metodų derinį, o perspektyvūs metodai (individualių atvejų stebėjimai) yra išsamiausi. Vis dėlto sunkiausi atvejai gali būti identifikuojami taikant perspektyvius ir retrospektyvius metodus.⁷

Dauguma pasaulio šalių neturi duomenų apie prievartos prieš vaikus atvejus ir neturi oficialios sistemos, kaip gauti ir reaguoti į pranešimus apie prievartą prieš vaikus ar jų nepriežiūrą. 1996 m. JT generalinis sekretorius paragino atlikti visuotinį vaikų ir smurto tyrimą, kad paskatintų kovoti su smurtu prieš vaikus namuose ir mokyklose. Kai 2006 m. buvo paskelbtas PSO pranešimas apie smurtą prieš vaikus, šis darbas dar nebuvo pradėtas.⁸ Vis dėlto, remdamasi netinkamo elgesio su vaikais tarptautine ataskaita, PSO pareikalavo, kad kiekvienoje šalyje būtų atlikti smurto prieš vaikus ir netinkamo elgesio su jais tyrimai, o duomenys apie prievartą prieš vaikus turėtų būti renkami ir pateikiami iš visų šalių. Tai yra kiekvienos valstybės atsakomybė įvykdyti įsipareigojimus pagal Vaiko teisių konvenciją.¹

4.3 NETINKAMO ELGESIO PAPLITIMO STEBĖSENOS ĮRANKIAI

PSO Europa neseniai paskelbė trumpą praktinį vadovą „Netinkamo elgesio su vaikais paplitimo matavimas ir stebėjimas nacionaliniu lygiu“,¹⁸ siekiant pagrindinio tikslo – remti priežiūros sistemos sukūrimą, kad būtų galima įvertinti ir stebėti netinkamą elgesį su vaikais Europos šalyse. Vadove siūloma, kad bendruomenės pagrindu atliekamos paplitimo apklausos būtų tinkamiausias metodas netinkamo elgesio su vaikais priežiūros sistemai sukurti. Jame siūloma naudoti vieną iš trijų nustatytų netinkamo elgesio klausimynų; ICAST, JVQ arba ACE-IQ.

ACE-IQ: 1995 m. San Diego Kaiser Permanente Ligų kontrolės ir prevencijos centrai sukūrė Neigiamos vaikystės patirties tarptautinį klausimyną. Vadove pateikiamas Trumpas netinkamo elgesio su vaikais klausimynas (vienas puslapis) šalims, kuriose trūksta lėšų didesniems tyrimams.

ICAST: UNICEF padedant, ISPCAN (Prievartos prieš vaikus ir nepriežiūros prevencijos draugija) 2004 m. pradėjo plėtoti tarptautinį tyrimą per pakartojamus Delphi ciklus, kuriuose dalyvavo 31 šalies ekspertai. Pagrindinė šios procedūros idėja buvo susitarti dėl to, kurie klausimai yra tokie universalūs, kad juos galima naudoti beveik visose šalyse. Apklausa buvo parengta pagal Konflikto taktikos skalę¹⁷, Nepilnamečių patirtos skriaudos klausimynus¹⁹ ir WorldSAFE klausimyną. 20Versija tėvams buvo išbandyta septyniose Azijos, Lotynų Amerikos šalyse bei Rusijoje ir poskalėse pastebėtas aukštas vidinio nuoseklumo lygis, išskyrus nepriežiūros ir seksualinės prievartos poskales.²¹

ICAST-C arba ICAST-CH: ACAST, ICAST-C ir vėlesnė ICAST-CH versija vaikams buvo sėkmingai plėtojama naudojant tą pačią metodiką ir buvo išbandyta keliose šalyse. Šio dokumento autorius turi teigiamą asmeninę patirtį naudodamas šią priemonę Bangladeše. Mano nuomone, ši priemonė gali būti tinkama naudoti ir išsivysčiusiose šalyse. Šiuo metu ICAST-C yra tarptautinis, daugiakalbis, sutarimu pagrįstas apklausos instrumentas, prieinamas daugeliu kalbų, kad būtų galima atlikti tarptautinį tyrimą, skirtą įvertinti vaiko patirtą skriaudą. Atitinkamai galima atlikti tarptautinius paplitimo palyginimus, siekiant nustatyti nacionalinius ir tarptautinius prioritetus ir remti programas, ir politikos kryptis, skirtas vaikų apsaugai.²²

ICAST-CH yra klausimynas, skirtas vaikams nuo 11 iki 18 metų amžiaus drausmės ir bausmių patirčių namuose apklausai. Tuo atveju, jei vaikai nesuprastų kai kurių klausimų, tuomet turėtų padėti suaugę koordinatoriai. Tai turėtų būti daroma grupėse, pavyzdžiui, mokyklų klasėse, kur galima užtikrinti konfidencialumą ir anonimiškumą. 2015 m. paskelbta atnaujinta naudojimo instrukcija.²³

Vykdamas apklausas Švedijoje ir vaikams pildant klausimynus, mokytojai ir kiti mokyklos darbuotojai buvo išėję iš klasės, o mokiniai užpildytus klausimynus sumetė į uždarytą dėžę. ICAST-CH klausia vaiko, kas įvyko per pastaruosius metus, tačiau tokie patys klausimai taip pat gali būti užduodami apie viso gyvenimo laikotarpį. ICAST-CH apima šias sritis:

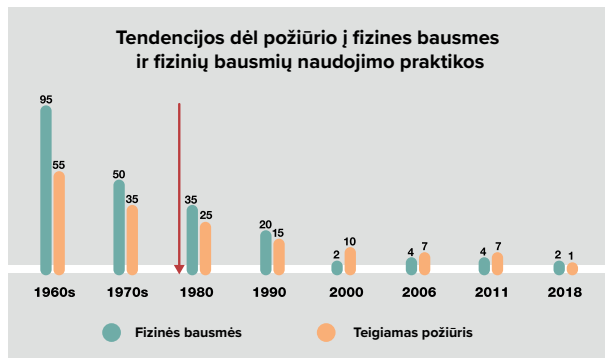
- Pagrindinius veiksnius
- Smurtą šeimoje
- Nemalonus ar bauginančias patirtis
- Grasinimus, keiksmus, atsisakymą
- Patyčias (asmensines, kibernetines ar skaitmenines patyčias)
- Nepriežiūrą
- Fizinės bausmės ir žiaurų netinkamą elgesį
- Seksualinį priekabiavimą ir prievartą

Būtų labai įdomu, jei visos vienuolika Baltijos jūros regiono šalių sutiktų atlikti stebėjimą naudojant tą pačią tyrimo priemonę. ICAST formų, tiek skirtų vaikams, tiek suaugusiesiems, naudojimo privalumai yra tokie, kad jos yra patvirtintos, o rezultatus galima palyginti visame pasaulyje. Jei kuri nors iš šalių dėl tam tikros priežasties mano, kad tai nenaudinga, INSPIRE dokumente,⁴ skyriuje, yra keletas kitų patvirtintų priemonių.⁹ Geriausia būtų vengti visiškai naujos priemonės kūrimo.

4.4 NUOSEKLIOS APKLAUSOS

Pakartotinės apklausos, kurios užduoda tuos pačius klausimus skirtingais laikotarpiais, yra labai vertingos. Paprastai per kelerius metus nėra didelių požiūrio ir elgesio pokyčių, todėl nuo penkerių iki septynerių metų laikotarpiai labiau tinka tolesniems tyrimams. Švedijoje tėvų savarankiškai pildomų pranešimų tyrimai pagal CTS modelį buvo atlikti 1980, 2000, 2006 ir 2011 metais. 16,24 Tyrimų rezultatai pateikti žemiau esančiame paveikslėlyje. Čia pateikiamas svarbus suaugusiųjų požiūrio ir elgesio, susijusio su vaikų fizinių bausmių naudojimu, stebėjimas.

Kaip matyti iš šių skaičių, Švedijos suaugusieji labai pakeitė savo požiūrį ir elgesį per keturiasdešimties metų laikotarpį, nuo 1960 iki 2000 metų. Raudona rodyklė žymi 1979 m., kai Švedijoje buvo įvestas fizinių bausmių naudojimo namuose draudimas. Šie skaičiai rodo, kad požiūrio ir elgesio pokytis prasidėjo prieš du dešimtmečius iki priimančios draudimą, greičiausiai dėl ilgai trukusių diskusijų dėl fizinių bausmių naudojimo Švedijoje.

Suomija padarė panašią pažangą kaip ir Švedija. Čia fizinių bausmių draudimas buvo įvestas 1984 m., o 1992 m. Aukščiausiasis Teismas aiškiai nurodė, kad tėvai neturi teisės naudoti fizinių bausmių ir kad tokiais atvejais gali būti taikoma nuostata dėl smulkaus užpuolimo. Nuo 1983 m. Suomijoje specialistams privaloma pranešti socialinėms tarnyboms apie įtariamą fizinės bausmės panaudojimą ir psichologinės prievartos atvejus, o nuo 2015 m. tapo specialistams privaloma pranešti policijai, jei įtariamasis fizinis smurtas prieš vaiką. Kiti piliečiai pranešti gali, tačiau neprivalo.

2017 m. 95 procentai suomių žinojo, kad fizinių bausmių naudojimas yra uždraustas įstatymo. Šiandien dauguma suomių nepateisina fizinių bausmių naudojimo net išimtinėmis aplinkybėmis. Prieš uždraudžiant fizines bausmes apie 50 procentų suomių manė, kad fizinių drausmių naudojimo praktika yra priimtina, o 2017 metais šis skaičius sumažėjo iki 13 procentų. Fizinių bausmių naudojimas žymiai sumažėjo ir įvyko ryškių pokyčių XXI-ajame amžiuje. 2007 metais maždaug pusė tėvų atsakė, kad bent jau retkarčiais tapė savo vaikus už plaukų, ir tik 24 procentai taip darė 2017 metais.

Be to, šiuolaikiniai suomių tėvai beveik niekada nenaudoja pliaukštelėjimų, kaip vaikų drausminimo priemonės. Sparčiai mažėjantis fizinių ir psichologinių bausmių paplitimas patikrintas atliekant unikalias Vaikų aukų apklausas, kurios yra atliekamos Suomijoje nuo 1980 m. Paskutiniame tyrime tik 16 procentų devintokų teigė, kad tėvai juos tapė už plaukų, kai 2008 metais buvo 34 procentai, o 1988 metais – 65 procentai.³⁸

PAGRINDINĖS IDĖJOS

- Yra keletas patvirtintų apklausų klausimynų, skirtų tėvams ir paaugliams.
- Konflikto taktikos skalė (CTS) ir Tarptautinis vaikų prievartos patikrinimo įrankis (ICAST) yra rekomenduojami PSO ir naudojami visame pasaulyje.
- Norint stebėti vaikų teisių ir fizinių bausmių uždraudimo progresą, reikia pakartotinių tyrimų su ta pačia metodologija.

05

vaikų asmeninės patirtys

Norint apklausti vaikus apie jų patirtį ir požiūrį, reikia metodų, kurie gali labai skirtis nuo tų, kurie sėkmingai naudojami suaugusiems. Ypač mažiems vaikams, įprasti apklausos ar interviu metodai gali būti taikomi tik ribotai, nes jie dar neatitinka vaiko psichologinio ir emocinio vystymosi lygio, kad galėtų tinkamai atsakyti į klausimus, todėl gali pateikti nepilną informaciją apie tai, ką jie patyrė.

Taip pat vaikams gali būti baisu arba gėda atskleisti savo patirtį interviu ir netgi anoniminių apklausų metu, iš lojalumo globėjui ar bijant pasekmių. Nepaisant šių apribojimų, labai svarbu sužinoti vaikų asmeninę patirtį ir požiūrį, kad būtų galima suprasti problemos apimtį ir mastą. Kaip minėta anksčiau, savarankiškai pildomi paauglių pranešimai gali suteikti dabartinės ir tikslios informacijos, kai yra mažesnė atminties šališkumo rizika. Konkrečiai tikslinės studijos gali suteikti tikslios informacijos apie nepakankamai pažįstamas gyventojų grupes bei žinių apie bendraamžių tarpusavio smurtą.

Mažesnis socialinis ir ekonominis statusas paprastai siejamas su mažesniu dalyvavimu apklausose. Tačiau 2014 metais atlikta JAV Nacionalinė vaikų ir smurto apklausa (NatSCEV) parodė, kad tie jaunuoliai, kuriems tėvai davė sutikimą dalyvauti apklausoje, turėjo aukštesnį išsilavinimą turinčius tėvus, buvo sveikesni, šeima turėjo didesnes pajamas ir buvo iš su mažesniu smurtu susiduriančių mokyklų ar kaimynsčių arba iš šeimų, kuriose gyveno jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikai.²⁵

Ir priešingai, tėvai imigrantai sudarė didelę dalį tarp atsisakiusių dalyvauti nacionaliniame Švedijos (asmeninės patirties) tyrime. Analizuojant duomenis ir aptariant išvadas, reikia atsižvelgti į sistemingus atsakymų dažnio nuokrypius, tokius kaip šie. Socialiai atskirtas grupes visada sunku pasiekti. Kai kurie iš šių žmonių yra gana pažeidžiami ir nepasitiki vyriausybe ir pareigūnais. Tuo pat metu jie dažnai nori pateikti savo nuomonę, kuria paprastai turi būti diskutuojama su patyrusiais apklausų atlikėjais.

Įdomu tai, kad žemas atsakymų lygis nebūtinai padidina imties šališkumą. Yra tyrimų, kurie parodė nedidelį ryšį tarp atsakymo dažnumo ir neatsakymo šališkumo dydžio.^{26,27}

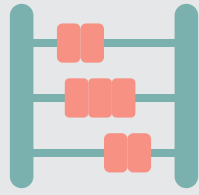
Klausiant vaikų apie netinkamą elgesį ar smurtą, taip pat svarbu jų paklausti apie:

- Vaikystės fizinio ar seksualinio smurto patyrimo atskleidimą ir kokiam asmeniui jie tai atskleidžia;
- Ar jie žino apie pagalbą patyrus smurtą;
- Ar jie ieškojo pagalbos ir ar jie pasitiki profesionaliai teikiamomis paslaugomis.

tAtliekant stebėjimo tyrimą interviu arba klausimyno metodu, turėtų būti užtikrinta, kad vaikai ir paaugliai galėtų pasinaudoti skubia pagalba, jei kiltų blogų prisiminimų. Paprasčiausias būdas tai užtikrinti yra susisiekti su mokyklos slaugytoja ar socialiniu darbuotoju.

PAGRINDINĖS IDĖJOS

- **Vaikams skirtose apklausose naudokite aiškius ir lengvai suprantamus klausimus.**
- **Vaikai ir paaugliai turėtų būti klausiami ne tik apie smurtinę patirtį, bet ir apie profesionalios pagalbos supratimą ir pasisakymą.**
- **Anonimiškumas turi būti užtikrintas..**

06

atrankos metodai ir dydis

Tyrimų metu reikia socialinių ir demografinių charakteristikų reprezentatyvumo, tokių kaip lytis, amžius, regionas ir socialinis statusas, visų, kurios turi įtakos sveikatos būklei ir rizikos veiksniams nacionaliniu požiūriu.

Svarbūs šie trys reprezentatyvumo komponentai:

- Imtis;
- Priemonės, padedančios atrinkti dalyvius;
- Įvertinimas ir pritaikymas apklausoje nedalyvavusiems žmonėms.

Reprezentatyvumas ypač svarbus apklausose, kurios yra sveikatos stebėsenos sistemos dalis ir prisideda prie duomenų vertinimo, – jie turi įtakos politinių sprendimų priėmimui. Kai įmanoma, atrinktų respondentų sąrašai turėtų būti paimti iš patikimų nacionalinių ar vietinių registrų.²⁸

Apskaičiuojant imties dydį reikia atsižvelgti į keletą veiksnių:

- Numatomas problemos paplitimas
- Priimtinas paklaidos dydis (paprastai penki procentai)
- Tikslumo lygis
- Duomenų grupavimas
- Numatomas neatsakytų apklausų lygis

Patariama kreiptis į patyrusius statistikus ir epidemiologus, kad būtų išspręstos aukščiau paminėtos problemos. Idealiu atveju paplitimo prognozės turėtų būti pagrįstos ankstesnių tyrimų su panašiomis gyventojų grupėmis rezultatais.

Darosi vis sunkiau įtraukti suaugusius dalyvius į regioninius ar nacionalinius tyrimus, o Šiaurės šalyse atsakymų skaičius sumažėjo iki maždaug 50 procentų ar mažiau. Kontrolės metodai, kaip rasti reprezentatyvias neatsakiusių imtis, tampa vis svarbesni. Laimei, tiriant vaikų ir paauglių požiūrį ir elgesį, galima gauti didelį atsakymų lygį atliekant apklausas klasėse.

Vaikų ir paauglių tyrimui PSO Europa¹⁸ siūlo dviejų etapų imties procesą, kuriame pirmasis mokyklų pogrupis yra atrenkamas naudojant lizdinės atrankos metodą ir po to atsitiktinės atrankos būdu iš atitinkamo amžiaus klasių. Lizdinė imtis reiškia, kad bandote

įtraukti įvairius šalies regionus, tokius kaip didieji miestai, mažesni miestai ir kaimai, siekiant užtikrinti, kad jūs gaunate imtis, reprezentatyvias visos šalies atžvilgiu. Paprastoji atsitiktinė imtis suteiks didžiųjų miestų mokykloms dominuojančią padėtį ir riziką, kad nebus įtrauktos mokyklos iš mažiau apgyvendintų vietovių. Jei dominuoja tankiai apgyvendintos vietovės, galite pateikti vaizdą, kaip tai atrodytų pagal specialias svertines procedūras. Svertus taip pat galima panaudoti svarbiems foniniams veiksniams perskirstyti, kad jie taptų reprezentatyvesni visiems gyventojams, iš kurios atrenkami respondentai. Tyrimai mokyklose pagal šią metodiką Švedijoje atliekami nuo 1995 metų. Pažymėtina, kad daugelio atsakymų į klausimus alternatyvų procentiniai dydžiai kito labai nedaug, su svertiniais rodikliais ar be jų. Kiti veiksniai, kaip socialinis ir ekonominis, imigrantų statusas, lytis ir panašiai, turėjo daug didesnę poveikį rezultatams.

Klausimynai vaikams ir paaugliams turi būti aiškūs, lengvai skaitomi, lengvai suprantami, patraukliai pateikti ir sutelkti dėmesį į įdomias temas. Laimei, daugumai vaikų ir paauglių yra svarbu atsakyti į klausimus apie smurtą ir netinkamą elgesį.

PAGRINDINĖS IDĖJOS

- **Suaugusiųjų atsakymų skaičius nacionalinėse apklausose, deja, dažnai yra gana mažas. Neatsakiusių svarba turi būti atidžiai apsvaistyta.**
- **Paauglių apklausos vykdomos klasėse dažniausiai duoda didelį atsaką.**
- **Statistikų ir epidemiologinių specialistų pagalba reikalinga atliekant imties procedūras ir koregavimus, susijusius su neatsakiusiais asmenimis ir kitu šališkumu.**
-

07

konkrečios temos

7.1 NEPRIEŽIŪRA

Netinkamo elgesio tyrimų srityje moksliniai tyrimai, susiję su vaikų nepriežiūra, yra nepakankamai plėtojami, ir tyrėjai atkreipė dėmesį į „nepriežiūros nepaisymą“. 29 Tam yra daug priežasčių. Istoriskai buvo lengviau pastebėti ir diagnozuoti fizinę prievartą. Be to, nėra bendro susitarimo dėl nepriežiūros apibrėžimo ar apibrėžimų. Vaiko nepriežiūra gali būti įvairaus pobūdžio globėjo neveiklumas arba iš vaiko perspektyvos matomi jo nepatenkinti poreikiai. Šie trūkumai taip pat dažniausiai yra griežtumo, dažnumo ir chroniškumo tęstinumas ir gali turėti skirtingą poveikį, atsižvelgiant į vaiko amžių ir individualias savybes.

Nepriežiūros sąvoka apima, bet tuo neapsiriboja, šiuos dalykus:

- Pagrindinių poreikių, kaip maistas ir pastogė, nepaisymas.
- Medicininė nepriežiūra, kai nepatenkinami vaiko medicininiai poreikiai, susiję su galimybe gauti medicininės ar stomatologines paslaugas, prevencines sveikatos priežiūros paslaugas arba gydymą skirtais vaistais ir pan.
- Emocinė nepriežiūra, kai globėjas nepatenkina vaiko meilės, dėmesio ir bendravimo poreikių. Leisti vaikui matyti smurtą namuose tarp suaugusiųjų gali būti laikoma tiek emocinio smurto, tiek ir emocinės nepriežiūros forma.
- Švietimo nepriežiūra, kai globėjas nesugeba užtikrinti, kad vaikas lankytų mokyklą arba neremia vaiko mokymosi rezultatų.

7.2 FIZINĖ IR EMOCINĖ NEPRIEŽIŪRA

2013 m. metaanalizė apžvelgė atliktus tyrimus nuo 1980 iki 2007 metų iš 13 fizinės nepriežiūros nepriklausomų imčių ir 16 emocinės nepriežiūros nepriklausomų imčių, su iš viso daugiau nei 60 000 dalyvių.³⁰ Bendras apskaičiuotas fizinės nepriežiūros paplitimas buvo 163/1000-iai ir emocinės nepriežiūros – 184/1000-iai atvejai, akivaizdžių skirtumų tarp lyčių nenustatyta.

Kalbant apie fizinę nepriežiūrą, apžvalgoje buvo nustatytos šios svarbios tyrimų problemos:

- Tyrimo plano (diziano) įtaka fizinės nepriežiūros paplitimui buvo ryškesnė nei emocinės nepriežiūros paplitimui. Fizinės nepriežiūros tyrimų „mažų išteklių“ šalyse akivaizdžiai nebuvo.

- Naudojant patvirtintas priemones gauti gerokai didesni fizinės nepriežiūros paplitimo mastai nei naudojant nepatvirtintas priemones.
- Bendras skirtingų fizinės nepriežiūros formų paplitimas buvo mažesnis, kai buvo naudojamas vienas ar du klausimai, nei tada, kai buvo naudoji trys ar daugiau klausimų. Didėjant klausimų skaičiui, pastebimai padidėjo ir paplitimas.
- Bendras paplitimas tyrimuose atliekant patogiąsias imtis buvo gerokai didesnis nei tyrimų kur buvo atliekamos atsitiktinės imtis.

Kalbant apie emocinę nepriežiūrą, apžvalgoje buvo nustatytos šios svarbios tyrimų problemos:

- Nėra jokio skirtumo tarp nustatyto paplitimo, palyginus tyrimus apie smurtą šeimoje ir tyrimus, kuriuose buvo naudojamas išsamesnis emocinės nepriežiūros apibrėžimas.
- Dėl emocinės nepriežiūros interviu metodu buvo nustatytas didesnis paplitimas nei naudojant klausimynus.
- Tyrimai, kurių atsakymų lygis buvo mažas ar vidutinis, parodė gerokai mažesnę emocinės nepriežiūros paplitimą nei tyrimai, kurių atsakymų lygis buvo aukštas.

Emocinę nepriežiūrą gali būti sunkiau išmatuoti nei fizinę nepriežiūrą, nes emocinės nepriežiūros sąvoka gali būti subjektyviau suprantama. Norint įveikti šią problemą, svarbu naudoti kelis elgsenai būdingus klausimus, kad bent jau dalis subjektyvumo būtų atmesta.³⁰

PAGRINDINĖS IDĖJOS

- Įvairios nepriežiūros formos turėtų būti įtrauktos į netinkamo elgesio tyrimus.
- Labai apleisti vaikai dažniausiai yra daugialypės prievartos aukos.

08

vaikų seksualinis išnaudojimas

Vaikų seksualinė prievarta (VSP) yra paplitusi visame pasaulyje. Seksualinės prievartos tyrimai susiduria su daugybe sunkumų. Bendras apskaičiuotas VSP paplitimas yra 127/1000-iai atvejai remiantis savarankiškai pildomų pranešimų tyrimais, ir 4/1000-iai atvejai remiantis informaciniais tyrimais (tarnybų, oficialių institucijų). Šis didžiulis skirtumas iš dalies gali būti paaiškintas tuo, kad dauguma informacinių tyrimų yra pagrįsti VSP praėjusių metų pranešimais (t. y. vienerių metų paplitimu), o dauguma savanoriškų pranešimų yra pagrįsti ilgesniais laikotarpiais, dažnai imant viso gyvenimo trukmę. Kita svarbi šio nesutapimo priežastis yra ta, kad daugelis informacinių (tarnybų) tyrimų tikriausiai praleidžia daugumą nusikaltimų, nes apie juos nėra pranešama.³¹

Savarankiškai pildomi VSP yra labiau paplitę tarp moterų (180/1000) nei tarp vyrų dalyvių (76/1000). Mažiausias praneštas koeficientas, tiek mergaičių, tiek berniukų, buvo nustatytas Azijoje, didžiausias mergaičių – Australijoje, o berniukų – Afrikoje. Dažniausiai mergaitės patiria seksualinę prievartą, tačiau tikriausiai taip pat tiesa tai, kad vyrai nenori atskleisti VSP atvejų, ypač tose šalyse, kuriose tradiciškai vyrus įprasta matyti kaip agresorius, o ne aukas. Žemi VSP rodikliai Azijoje abiejų lyčių atžvilgiu, atrodo, patvirtina idėją, kad prievartos atvejai yra rečiau atskleidžiami kolektyvizmo kultūrose, ir į tai turi būti atsižvelgiama, kai tyrimai atliekami Vakarų valstybėse, turinčiose didelį skaičių gyventojų, priklausančių subkultūrinėms grupėms.

Kaip ir kituose netinkamo elgesio tyrimuose, įrodymai rodo, kad daugelio specifinių elgsenos klausimų naudojimas vietoj vieno parametro klausimų yra naudingesni siekiant gauti tikslesnius rezultatus. Naudojant specifinius elgsenos klausimus apie VSP taip pat sumažėja rizika, kad subjektyvus dalyvių suvokimas ir apibrėžimai paveiks jų „seksualinės prievartos“ sąvokos interpretaciją, o tai yra galimas savarankiškai pildomų pranešimų trūkumas.³¹

PAGRINDINĖS IDĖJOS

- **Specifiniai elgsenos klausimai apie vaikų seksualinę prievartą duoda tiksliausių rezultatus.**
- **Jei apklausose su paaugliais pateikiami klausimai apie seksualinę prievartą, tam reikia parengiamųjų diskusijų su patyrusiais šios srities tyrėjais..**

09

kultūriniai-geografiniai skirtumai tarp šalių

Vaikų fizinė prievarta yra plačiai paplitęs reiškinys, turintis įtakos milijonams vaikų visame pasaulyje. Neseniai atliktos vaikų prievartos kultūrinių ir geografinių skirtumų tyrimų metaanalizės 32 rodo labai didelį fizinės prievartos paplitimo tarp šalių skirtumą, o tai, atrodo, atspindi, kaip buvo atlikti tyrimai, o ne vaikų patirčių realybę. Didžiausi bendri paplitimo rodikliai buvo nustatyti tyrimais, kuriuose buvo vartojami išsamūs prievartos prieš vaikus apibrėžimai. Pavyzdžiui, Skandinavijos šalyse pliaukštelėjimas per ausį yra registruojamas kaip prievarta, o daugelyje pasaulio šalių šis ir netgi pliaukštelėjimas per sėdmenis yra laikomas įprastu tėvų elgesiu. Didelio paplitimo rodikliai taip pat gaunami atlikus tyrimus, susijusius su visu vaikystės laikotarpiu, bei tyrimus, kuriuose dalyvavo jauni suaugusieji. Todėl atliekant tyrimus skirtingose šalyse svarbu:

- Parengti paplitimo tyrimą, pagrįstą kokybiniais tyrimais, kurie parodo, kaip vaikai, suaugusieji, specialistai ir valdžios institucijos vertina, kas yra prievarta prieš vaikus, o kas – ne. Tokio tyrimo rezultatai gali pateikti papildomų klausimų, kuriuos galima pridėti prie jau gerai žinomo ir patvirtinto klausimyno.
- Aiškiai nurodykite, apie kokį gyvenimo laikotarpį yra klausiama tyrime.
- Aiškiai apibūdinkite žmonių grupes, kurios bus pakviestos atsakyti į klausimyną.
- Žinokite, kad paplitimo duomenys paprastai yra didesni tyrimuose, kuriuose naudojami išsamesni klausimai..

9.1 PAGRĮSTUMO PROBLEMOS

Analizuodami 54 reprezentatyvius gyventojų tyrimus iš 39 šalių, Hovdestad ir kt.¹⁵ nustatė, kad tik septyni tyrimai atitiko netinkamo elgesio su vaikais vertinimo patikimumo ir (ar) pagrįstumo kriterijus. Nepaisant esamų gerai žinomų gyvenimo įvykių sąrašų, jie naudojami retai ir beveik visų priemonių psichometrinės savybės yra neaiškios. Dar viena painiava yra ta, kad netinkamas elgesys su vaikais dažniausiai būna daugialypis, o vieno elemento matavimas yra siejamas su nepranešimu apie tokį elgesį.³³ Widom ir Shephard³⁴ palygino retrospektyvius pačių respondentų nurodytus netinkamo elgesio ankstyvoje vaikystėje atvejus su oficialiais teismo ir policijos įrašais. Naudojant sunkaus ar labai sunkaus smurto poskales, asmenys, kurie buvo fiziškai išnaudojami, ir tai buvo oficialiai užregistruota, pasakojo apie gerokai dažnesnius prievartos atvejus nei tie, kurie nebuvo užregistruoti oficialiuose įrašuose. Tačiau buvo nemažai asmenų, prieš kuriuos buvo naudojama fizinė prievarta ir kurie to nepranešė, – beveik 40 procentų. Nežinoma, ar šie žmonės nepranešė dėl drovumo, noro apsaugoti tėvus, jausmo, kad jie nusipelnė prievartos, sąmoningo noro pamiršti praeitį, ar pasitikėjimo stoka apklausą atliekančiu asmeniu.

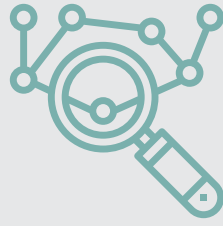
Kai kurie respondentai patirtos prievartos metu galėjo būti pernelyg jauni, kad gerai prisimintų, kas įvyko, be to, svarbu suprasti, kad tai, ką prisimename nuo ankstyvosios vaikystės, gali labai priklausyti nuo tos informacijos, kuri mums tėvų buvo pateikta vėliau vaikystėje, arba dėl abiejų dalykų. Kita vertus, naudojant smulkaus smurto poskalę, buvo labai daug klaidingų teigiamų rezultatų. Tai rodo, kad vertinimo metodas turi tiesioginę įtaką gautiems atsakymams.³⁴

PAGRINDINĖS IDĖJOS

- Netinkamas elgesys su vaikais, ypač sunkus, dažnai būna įvairių formų, todėl jums reikia keletą konkrečių klausimų siekiant padidinti pagrįstumą.
- Vieno parametro klausimai paprastai duoda žemus rezultatus.
- Klausimai apie smulkų smurtą gali lemti per didelį pranešimų skaičių.

9.2 INTERNETINĖS APKLAUSOS

Buvo teigiama, kad tyrimų dalyviai gali pageidauti pasipasakoti apie patirtą skriaudą naudojantis kompiuteriu, o ne kalbantis su apklausą atliekančiu asmeniu. Tačiau internetinių apklausų naudingumas netinkamo elgesio su vaikais srityje yra neaiškus, nes gali kilti pavojus atsirasti atrankos paklaidoms, ir iki šiol nėra jokių požymių, kad internetinės apklausos duotų tikslesnius gyventojų charakteristikų įvertinimus.³⁵

10

etiniai aspektai

Priežiūra atitinka valstybės etinę pareigą apsaugoti gyventojų sveikatą, kuri apima pareigą apsaugoti vaikus ir prisidėti prie jų sveikatos bei gerovės. Pasak PSO 9, tai turi būti vykdoma griežtai ir laikantis PSO etikos gairių numeris 8 ir 9:

- **PSO 8 gairė:** Už priežiūrą atsakingi asmenys turėtų nustatyti, įvertinti, sumažinti ir atskleisti žalos riziką prieš atliekant priežiūrą. Žalos stebėseną turėtų būti tęstinė, o kai nustatoma žala, reikia imtis atitinkamų veiksmų šiai problemai sušvelninti.
- **PSO 9 gairė:** Asmenų ar asmenų grupių, kurie yra ypač jautrūs ligoms, žalai ar neteisybei, priežiūra yra labai svarbi ir reikalauja kruopščiai tikrinti, kad būtų išvengta nereikalingos papildomos naštos.

Siekiant užtikrinti, kad tyrimai būtų etiški, visi tyrimai, susiję su asmenimis kaip subjektais, turi gauti išankstinį etikos priežiūros komiteto pritarimą, kuris turi atlikti išsamų tyrimų protokolų etinį įvertinimą.

UNICEF etiškų tyrimų gairėse, apimančiose vaikus, pateikiamos išsamios etiškumo rekomendacijos. Smurto prieš vaikus tyrimai, kad juos būtų galima laikyti etiškais, turi turėti socialinę ir mokslinę vertę arba perspektyvą kurti žinias ir priemones, būtinas vaikų sveikatai apsaugoti ir skatinti.

Vaikai dažnai negali disponuoti socialinėmis priemonėmis, kad galėtų įtvirtinti savo interesus hierarchiškai suformuotuose socialiniuose kontekstuose. Palyginus su tėvais, gydytojais ar tyrėjais, egzistuoja aiški galios ir žinių asimetrija. Įtraukiant vaikus į tyrimus, kuriuose vaikai teikia informaciją, galinčią sukelti riziką sau ar kitiems, reikia atidžiai apsvarstyti, ar vaikai gali suprasti duotą informuotą sutikimą.³⁶ Tyrimus, kuriuose dalyvauja vaikai išsivysčiusiose šalyse, paprastai turi patvirtinti tyrimų etikos komitetas. Vaikai turėtų būti informuojami, į ką jie gali kreiptis, jei jie susijaudina, jiems kyla traumuojančių prisiminimų ar nerimauja dėl kitų priežasčių.

Visur, kur naudojamas tyrimas, tyrėjai turi atidžiai parengti protokolą atsižvelgiant į telkimą, dalyvavimą, sutikimą, paskatas ir vaikų apsaugos paslaugų teikimą teisinių, socialinių ir medicininių sistemų, kuriose atliekamas tyrimas, kontekste.

Dauguma tyrėjų ir politikos formuotojų nustatė, kad nauda yra didesnė už problemą, susijusią su esamų netinkamo elgesio duomenų rinkimu. Turi būti atkreiptas dėmesys į vaikų pažintinius gebėjimus, galimus priminimus ir, esant netinkamo elgesio atvejui, vaikų specifinius poreikius. Respondentai paaugliai yra pakankamai brandūs, kad galėtų užpildyti net ilgus klausimynus, o pranešimai apie nepageidaujamas reakcijas yra gauti tik keli. Akivaizdu, kad kai kurie vaikai gali patirti stresą, kai reikia užpildyti klausimynus apie smurtą, tačiau išvados yra prieštaringos, o kai kurie vaikai gali netgi gauti naudos iš tokių apklausų, jei paskui jiems suteikiama galimybė pasikonsultuoti su specialistu. Taip pat yra keletas būdų, galinčių padidinti respondentų, vaikų ir paauglių, patogumo ir privatumo jausmą. Svarbu kruopščiai paaiškinti apie tyrimą ir informuoti apie konfidencialumą bei kiekvieno asmens teisę atsisakyti dalyvauti tyrime.³⁶

PAGRINDINĖS IDĖJOS

Sutariama, kad gerai suplanuotas ir etiškai pagrįstas smurto prieš vaikus tyrimas yra naudingas vaikų gerovei, tačiau tyrėjai turi:

- Užtikrinti, kad vaikai dalyvautų savanoriškai ir kad jie būtų išsamiai informuoti apie dalyvavimą.
- Sumažinti žalos riziką.
- Užtikrinti, kad visi dirbantys su tyrimais asmenys suprastų konfidencialumo svarbą.
- Surinktus duomenis saugoti saugioje vietoje.
- Užtikrinti, kad atliekant bet kokią rašytinę analizę ar ją platinant būtų apsaugotas dalyvių konfidencialumas.

10.1 IŠVADOS

Dauguma tyrėjų sutinka, kad duomenys apie netinkamą elgesį gali būti gaunami apklausiant vaikus, paauglius ir tėvus, naudojant metodus, kurie yra tikslūs, metodologiškai patikimi, teisėti ir etiški.³⁷ Tačiau netinkamo elgesio su vaikais tyrimų istorija yra ganėtinai trumpa, su įrodymais pagrįsta metodologija, prasidedanti nuo 1970 metų, o su epidemiologiniais vaikų patirties tyrimais – nuo 1990 m. Nuo to laiko daug patvirtintų priemonių apie vaikų elgesį tapo prieinamos ir po 2006 metų PSO ataskaitos apie netinkamą elgesį su vaikais, ISPCAN sukūrė epidemiologinių tyrimų priemonės tėvams ir vaikams, kurios, remiant UNICEF, gali būti naudojamos visame pasaulyje. Be to, 2016 metais PSO Europa išleido vadovą, skirtą netinkamo elgesio su vaikais nacionalinio paplitimo įvertinimui ir stebėsenai.

nuorodos

1. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija, UNCRF. https://www.unicef.org/crc/files/Rights_overview.pdf.
2. JT Darnaus vystymosi tikslai. <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg16>.
3. Sariola, H. Smurtas prieš vaikus bei jų seksualinė patirtis. Vaikų apsaugos federacijos leidinys, 85. Helsinkis, 1990: Centrinė vaikų gerovės sąjunga
4. R. Gilbert, C. Spatz Widom, K. Browne, D. Fergusson, E. Webb, S. Janson: Netinkamas elgesys su vaikais – našta ir pasekmės aukštomis pajamomis pasižyminčiose šalyse. „The Lancet“, 2009; 373(9657):68–81.
5. R. Gilbert, J. Fluke, M. O'Donnell, A. Gonzalez-Isquierdo, M. Brownell, P. Gulliver, S. Janson, P. Sidebotham: Netinkamas elgesys su vaikais: tendencijų ir politikos skirtumai šešiose išsivysčiusiose šalyse. „The Lancet“, 2012; 379:758–772.
6. D. Jackson Nakazawa, Sutrikdyta vaikystė: kaip jūsų biografija tampa jūsų biologija ir kaip galite pasveikti. Niujorkas, 2015; Atria Books.
7. A. Jud, J.M. Fegert, D. Finkelhor: Dėl netinkamo elgesio su vaikais dažnumo ir paplitimo: tyrimų darbotvarkė. Vaikų ir paauglių psichiatrija ir psichinė sveikata, 2016; DOI 10.1186/s13034-016-0105-8.
8. P.S. Pinheiro: Pasaulinė smurto prieš vaikus ataskaita. Ženeva, UN Publishing Services, 2006.
9. „INSPIRE“ rodiklių gairės ir rezultatų sistema; Smurto prieš vaikus sustabdymas: Kaip nustatyti ir įvertinti pokyčius. Niujorkas, 2018; UNICEF, Vaikų apsaugos skyrius.
10. A. Shaffer, L. Huston, B. Egeland: „Netinkamo elgesio su vaikais nustatymas naudojant perspektyvinių ir savarankiškai pildomų pranešimų metodus: Netinkamo elgesio dažnumo ir santykio su vėlesne psichopatologija palyginimas“. „Prievarta prieš vaikus ir nepriežiūra“, 2008; 32(7):682–692.
11. J. Fraser, P. Sidebotham, J. Frederick, T. Covington, ir E.A. Mitchell: „Mokymasis iš vaikų mirčių apžvalgų JAV, Anglijoje, Australijoje ir Naujojoje Zelandijoje“. „The Lancet“, 2014; 384:894–903.
12. B. Vinnerljung, A. Hjern, F. Lindblad: „Bandymai nusižudyti ir sunkus psichikos sutrikimas tarp buvusių Vaiko gerovės tarnybos klientų: Nacionaliniai grupės tyrimai“. Vaikų psichologijos ir psichiatrijos leidinys, 2006; 47(7):723–733.
13. G. Otterman, K. Lahne, E. Arkema, S. Lucas, S. Janson, L. Hellström-Westas „Vaikų mirčių skaičius Švedijoje nuo 2004 iki 2014 metų sumažėjo, tačiau ne visuomet buvo tiriamos mirtys dėl išorinių priežasčių“. „Acta Paediatrica“ <http://doi.org/10.1111/apa.14309>.
14. B. Fallon, N. Trocmé, J. Fluke, B. McLaurin, L. Tonmyr: Metodologiniai iššūkiai vertinant netinkamą elgesį su vaikais. Prievarta prieš vaikus ir nepriežiūra, 2010; 34:70–79.
15. W. Hovdestad, A. Campeau, D. Potter, L. Tonmyr: Sisteminga vaikų elgesio vertinimų, susijusių su gyventojų atstovavimu, apžvalga nuo 1990 metų. PLOS ONE/DOI:10.1371/journal.pone.0123366 May 18, 2015.
16. C. Jernbro, S. Janson „Smurtas prieš vaikus 2016: nacionalinė apklausa“. Stokholmas, 2017: Švedijos gerovės institutas
17. M.A. Straus , S.L. Hamby, D. Finkelhor, D.W. Moore, D. Runyan: „Prievartos prieš vaikus identifikavimas tėvų ir vaikų konflikto taktikoje“. Prievarta prieš vaikus ir nepriežiūra, 1998; 22:249–270.
18. „Netinkamo elgesio su vaikais paplitimo matavimas ir stebėjimas: praktinis vadovas“. PSO Europos regioninis biuras, Kopenhaga, 2016, ISBN 978 92 890 5163 7.
19. D. Finkelhor, S.L. Hamby, R. Ormond, H. Turner: Nepilnamečių patirtų skriaudų klausimynas. Patikimumas, pagrįstumas ir nacionalinės normos. Prievarta prieš vaikus ir nepriežiūra, 2005;29:383–412.
20. S.L. Sadowski, W.M. Hunter, S.I. Bangdiwala, S.R. Munoz: Pasauliniai prievartos šeimos aplinkoje tyrimai (World SAFE): Daugiašalio smurto šeimoje tyrimo modelis. Sužeidimų kontrolės saugos skatinimas, 2004; 11:81–90.
21. D.K. Runyan ir kt. ISPCAN prievartos prieš vaikus atrankos įrankio tėvų versijos kūrimas ir bandymas (ICAST-P). Prievarta prieš vaikus ir nepriežiūra, 2009; 33:826–832.
22. A.J. Zolotor, D.K. Runyan, M. P. Dunne, D. Jain, H.R. Peturs, C. Ramirez, E. Volkova, S. Deb, V. Lidchi, T. Muhammad, O. Isaeva: ISPCAN prievartos prieš vaikus atrankos įrankio versija vaikams (ICAST-C): Priemonių kūrimas ir daugiašaliai bandymai. Prievarta prieš vaikus ir nepriežiūra, 2009; 33:833–841.
23. D. Runyan, S. Brandspiegel, A. Zolotor, M. Dunne. Administravimo vadovas: ISPCAN prievartos prieš vaikus atrankos įrankis (ICAST). ISPCAN 2015.
24. S. Janson, B. Långberg, B. Svensson: „Prieš 30 metų uždraustas fizinis smurtas prieš vaikus“: Švedijos patirtis. 19 skyrius: „Pasauliniai fizinio bausmių panaikinimo būdai“. Niujorkas, 2011; „Routledge“ publikacija.
25. D. Finkelhor, H.A. Turner, A. Shattuck, S.L. Hamby: „Smurto, nusikaltimų ir prievartos vaikystėje paplitimas“. Nacionalinės apklausos apie vaikų patirtą smurtą rezultatai. JAMA Pediatrija, 2015; 169(8):746–54.
26. R. Curtin, S. Presser, E. Singer: Neatsakymo į apklausas telefonu pokyčiai per pastarąjį ketvirtį amžiaus. Viešoji nuomonė, 2005;69:87–98.
27. M. Peress: „Neatsakymo į apklausas koregavimas naudojant kintamą atsakymų polinkį“. Amerikos statistikos asociacijos žurnalas, 2010; 105(492):1418–1430.
28. R. Hoffman, A. Gösswald, R. Houben, M. Lange, B.M. Kurth „Kaip sutelkti reprezentatyvią imtį ir kaip jos ieškoti?“ W. Kiess, C.G. Bornehag ir C. Gennings „Pediatrijos epidemiologija“. Bazelis, 2018. Leidykla „Karger“.
29. H. Dubowitz „Supratimas ir sprendimas „nepriežiūros nepaisymas“ – rausiant kurmiarausius“. Prievarta prieš vaikus ir nepriežiūra, 2007;31(6): 603–606
30. M. Stoltenborgh, M.J. Bakerman-Kranenburg, M.H. van Ijzendoorn: „Vaiko nepriežiūros nepaisymas: metaanalitinė nepriežiūros paplitimo apžvalga“. Socialinės psichiatrijos epidemiologija, 2013; 48: 345–355.
31. M. Stoltenborgh, M.H. van Ijzendoorn, E.M. Euser, M.J. Bakermans-Kranenburg: „Visuotinė vaikų seksualinės prievartos perspektyva: Paplitimo pasaulyje metaanalizė“ Netinkamas elgesys su vaikais, 2011; 16(2):79–101.
32. M. Stoltenborgh, M.J. Bakermans-Kranenburg, M.H. Ijzendoorn, L.R.A. Alink: Kultūriniai ir geografiniai fizinio smurto atsiradimo skirtumai? Paplitimo pasaulyje metaanalizė. Tarptautinis psichologijos žurnalas, 2013; 48(2):81–94.
33. R.C. Kessler, C.G. Davis, K.S. Kendler: „Vaikystės bėdos ir suaugusiųjų psichikos sutrikimas JAV nacionaliniame sergamumo tyrime“. Psichologinė medicina, 1997; 27:1101–1119.
34. C.S. Widom, R.L. Shepard: „Suaugusiųjų prisiminimų apie vaikystėje patirtas skriaudas tikslumas: 1 dalis. Fizinė prievarta vaikystėje“. Psichologinis vertinimas, 1996; 8:412–421.
35. J. Bethlehem: „Atrankos paklaidos internetinėse apklausose“. Tarptautinė statistikos apžvalga, 2010; 78:161–188.
36. M. Rotzoll, M. Willer „Etiniai klausimai pediatrijoje epidemiologijoje“. W. Kiess, C.G. Bornehag ir C. Gennings „Pediatrijos epidemiologija“. Bazelis, 2018; Karger.
37. Tonmyr L, Hovdestad WE, Draca J: Komentarai apie netinkamo elgesio su vaikais duomenis Kanadoje. Žurnalas apie tarpasmeninį smurtą, 2014; 29(1):186–197.
38. Hyvärinen, S.: Suomų požiūris į tėvystę ir fizinio bausmių naudojimą 2017. Santrauka, Helsinkis, 2017: Centrinė vaikų gerovės sąjunga: https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelukeskusliitto/kuritusvakivalta_kysely_tiiivistelma_en-1.pdf

Vaikystė be smurto

Programos „Vaikystė be smurto“ tikslas – skatinti visišką fizinių bausmių draudimo Baltijos jūros regione įgyvendinimą, daugiašalėms suinteresuotoms šalims bendradarbiaujant, planuojant ir vykdant bendrus veiksmus. Programai vadovauja Baltijos jūros valstybių taryba ir yra bendrai finansuojama iš Europos Komisijos.

www.childrenatrisk.eu/nonviolence

Baltijos jūros valstybių taryba

1992 m. įsteigta Baltijos Jūros Valstybių Taryba (BJVT) yra politinis forumas, skirtas regioniniam tarpvyriausybiniam bendradarbiavimui ir dialogui. BJVT valstybės narės yra Danija, Estija, Suomija, Vokietija, Islandija, Latvija, Lietuva, Norvegija, Lenkija, Rusija, Švedija ir Europos Komisija. BJVT veikia per savo tinklus ir ekspertų grupes. 1998 m. BJVT pradėjo darbą įgyvendinant JT vaiko teisių konvenciją. BJVT Vaikų rizikos ekspertų grupė bendradarbiauja su nacionaliniais, regioniniais ir tarptautiniais suinteresuotais subjektais tam, kad būtų panaikintas piktnaudžiavimas, išnaudojimas, prekyba žmonėmis ir visų formų smurtas prieš vaikus. **www.cbss.org**

Regioninė iniciatyva ir partnerystė

Programa „Vaikystė be smurto“ veikia kartu su Estijos, Suomijos, Latvijos ir Švedijos ministerijomis bei Lenkijos vaikų teisių ombudsmenu. Ekspertų susitikimuose dalyvavo ir ministerijų, nacionalinių parlamentų, ombudsmeno tarnybos vaikų klausimams, akademinės bendruomenės ir organizacijų, taip pat vaikų iš daugelio Baltijos jūros regiono šalių atstovai, kurie prisidėjo prie programos ir rekomendacijų ataskaitų. Taip pat dalyvavo ir kitų Europos šalių bei institucijų ekspertai.

Visuotinė iniciatyva dėl visų fizinių bausmių vaikams panaikinimo

„Visuotinė iniciatyva dėl visų formų vaikų fizinių bausmių panaikinimo“ bendradarbiauja su vyriausybėmis ir nevyriausybėmis institucijomis siekdama visuotinio uždraudimo ir vaikų fizinių bausmių panaikinimo. Programos „Vaikystė be smurto“ tarptautinis partneris. **www.endcorporalpunishment.org**

Rekomendaciniai pranešimai

Nuoseklus vadovas dėl vaikų teisių konvencijos įgyvendinimo, siekiant uždrausti fizines bausmes

Vaikystės be smurto užtikrinimas –

Fizinių bausmių draudimo namų aplinkoje įgyvendinimo rekomendacijos

Vaikų auklėjimas be smurto –

pozityvi tėvystė, siekiant uždrausti fizinių bausmių taikymą

Palaikančių bendruomenių, skirtų vaikystei be smurto, kūrimas – sąmoningumo skatinimo kampanijos, kuriomis siekiama uždrausti fizinių bausmių taikymą

Paslaugų teikėjai – vaikystės be smurto šalininkai –

Paslaugų teikimas vaikams ir tėvams, siekiant uždrausti fizinių bausmių taikymą

Pažangos, orientuotos į vaikystę be smurto stebėjimas –

požiūrio ir elgesio pokyčių įvertinimas siekiant uždrausti fizinių bausmių taikymą.

Programai „Vaikystė be smurto“ vadovauja
Baltijos jūros valstybių taryba bendradarbiaudama su:

Estijos socialinių reikalų ministerija,
Suomijos Socialinių reikalų ir sveikatos ministerija,
Latvijos gerovės ministerija,
Lenkijos vaikų teisių ombudsmenu,
Švedijos sveikatos ir socialinių reikalų ministerija,
„Visuotinė iniciatyva dėl visų fizinių bausmių vaikams panaikinimo“

Daugiau informacijos apie programą „Vaikystė be smurto“, įskaitant jos rekomendacinius pranešimus ir kampaniją, galima rasti adresu www.childrenatrisk.eu/nonviolence

Šį projektą bendrai finansuoja Europos Sąjunga pagal 2014–2020 m. Teisių, lygybės ir pilietybės programą. Šis leidinys atspindi tik autorių požiūrį, o Europos Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateikiamos informacijos naudojimą.

GLOBAL INITIATIVE TO
**End All Corporal
Punishment of Children**